

PROSTOR

25 [2017] 2 [54]

ZNANSTVENI ČASOPIS ZA ARHITEKTURU I URBANIZAM
A SCHOLARLY JOURNAL OF ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING

SVEUČILIŠTE
U ZAGREBU,
ARHITEKTONSKI
FAKULTET
UNIVERSITY
OF ZAGREB,
FACULTY OF
ARCHITECTURE

ISSN 1330-0652
CODEN PORREV
UDK | UDC 71/72
25 [2017] 2 [54]
171-440
7-12 [2017]

POSEBNI OTISAK / SEPARAT | OFFPRINT

ZNANSTVENI PRILOZI | SCIENTIFIC PAPERS

342-357 **PETRA PEREKOVIĆ**
MONIKA KAMENEČKI

PARKOVNI ELEMENTI KAO NOSITELJI
REKREACIJSKOG POTENCIJALA

PREGLEDNI ZNANSTVENI ČLANAK
UDK 712.25:796.1

PARK ELEMENTS AS INDICATORS
OF RECREATIONAL POTENTIAL

SUBJECT REVIEW
UDC 712.25:796.1

Af

SL. 1. ILUSTRACIJA ISTOVJETNOG PARKA S VEĆIM I MANJIM UDJELOM VIZUALNIH ODNOSNO FUNKCIONALNIH ELEMENATA. POVEĆANI UDIO VIZUALNIH ELEMENATA MOŽE VODITI KA KORISNIKU KOJI JE VIŠE PASIVAN PROMATRAČ KRAJOBRAZNE SLIKE, DOK BROJNOST I RAZNOLIKOST FUNKCIONALNIH ELEMENATA MOŽE VODITI KA KORISNIKU KOJI AKTIVNIJE PARTICIPIRA U PARKOVNOM DOGAĐANJU. PARKOVNE OSNOVE PRITOM NE MORAJU BITI ODLUKA IZMEĐU PRVE ILI DRUGE SITUACIJE, VEĆ KORIŠTENJEM OBIJU GRUPA ELEMENATA UKUPNO SE DOBIVA VEĆI BROJ ELEMENATA ODNOSNO REKREACIJSKIH "IZBORA".

A) VIZUALNI ELEMENTI: CVJETNE GREDICE, BISTE, DRVEĆE, PROSTORNE INSTALACIJE, MURALI, RUŽIČNJACI, FONTANE...

B) FUNKCIONALNI ELEMENTI: KLUPE, SPORTSKI TERENI, URBANI VRTOVI, BIKIKLISTIČKE STAZE, ZIDOVI ZA CRTANJE...

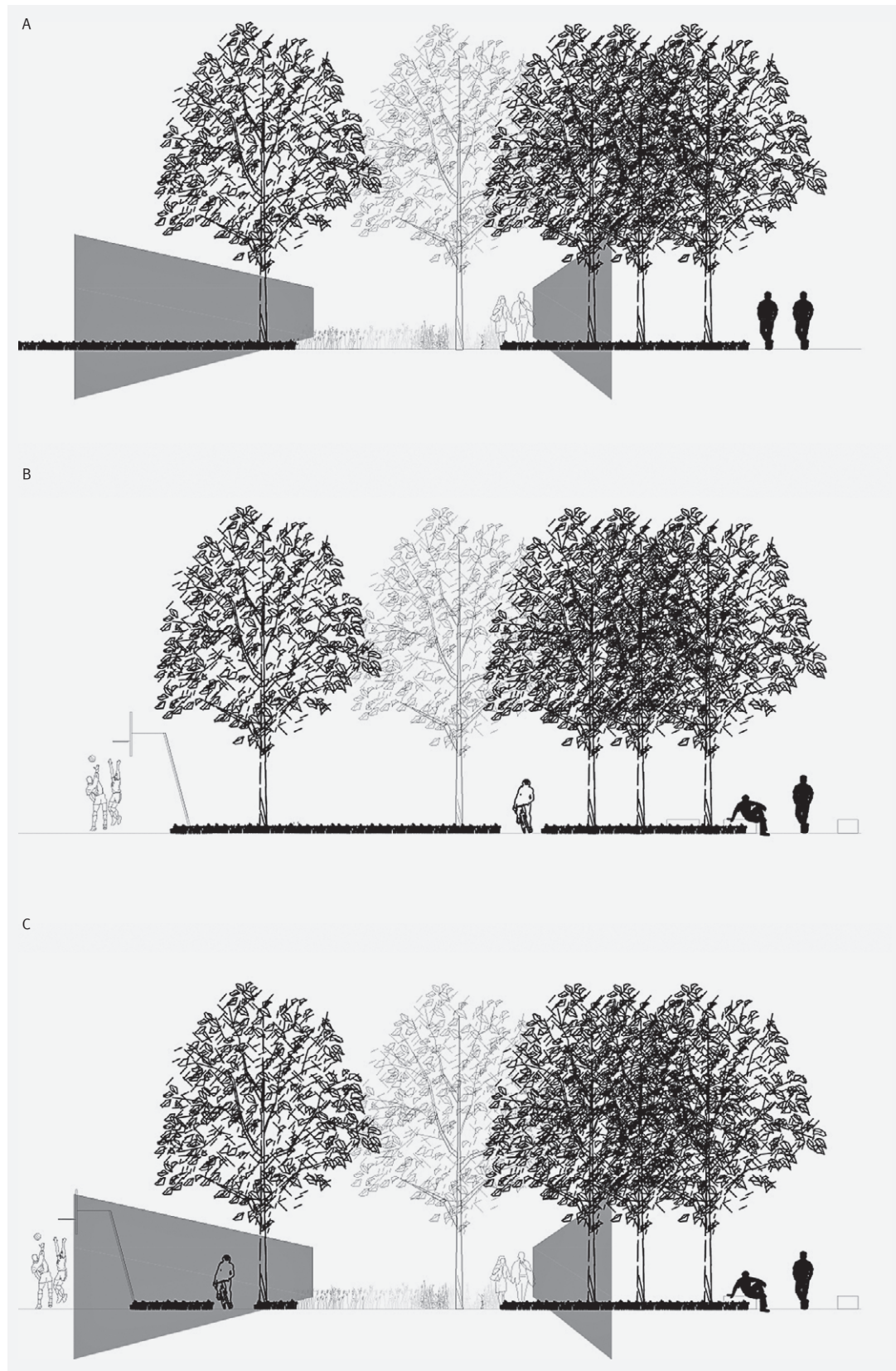
C) VIZUALNI I FUNKCIONALNI ELEMENTI

FIG. 1 ILLUSTRATION OF A PARK WITH A GREATER OR SMALLER PROPORTION OF VISUAL AND FUNCTIONAL ELEMENTS. A GREATER PROPORTION OF VISUAL ELEMENTS INDICATES A MORE PASSIVE USER – LANDSCAPE OBSERVER WHILE NUMEROUS AND DIVERSE FUNCTIONAL ELEMENTS ARE ASSOCIATED WITH A MORE ACTIVE USER – PARTICIPATOR. PARK LAYOUT SHOULD NOT BE THE CHOICE BETWEEN THE FIRST AND THE SECOND OPTION. INSTEAD, USING BOTH GROUPS OF ELEMENTS LEADS TO A GREATER NUMBER OF ELEMENTS OR RECREATIONAL "CHOICES".

A) VISUAL ELEMENTS: FLOOR BEDS, BUSTS, TREES, SPATIAL INSTALLATIONS, MURALS, ROSE GARDENS, FOUNTAINS...

B) FUNCTIONAL ELEMENTS: BENCHES, SPORTS GROUNDS, URBAN GARDENS, BIKE PATHS, DRAWING WALLS...

C) VISUAL AND FUNCTIONAL ELEMENTS

PETRA PEREKOVIĆ, MONIKA KAMENEČKI

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AGRONOMSKI FAKULTET
HR – 10000 ZAGREB, SVETOŠIMUNSKA 25

pperekovic@agr.hr
mkamenecki@agr.hr

PREGLEDNI ZNAJSTVENI ČLANAK

UDK 712.25:796.1

TEHNIČKE ZNAJSTVO / ARHITEKTURA I URBANIZAM

2.01.05. – PEJSAŽNA ARHITEKTURA

ČLANAK PRIMLJEN / PRIHVACEN: 2. 11. 2017. / 13. 12. 2017.

UNIVERSITY OF ZAGREB
FACULTY OF AGRICULTURE
CROATIA – 10000 ZAGREB, SVETOŠIMUNSKA 25

pperekovic@agr.hr
mkamenecki@agr.hr

SUBJECT REVIEW

UDC 712.25:796.1

TECHNICAL SCIENCES / ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING

2.01.05. – LANDSCAPE ARCHITECTURE

ARTICLE RECEIVED / ACCEPTED: 2. 11. 2017. / 13. 12. 2017.

PARKOVNI ELEMENTI KAO NOSITELJI REKREACIJSKOG POTENCIJALA

PARK ELEMENTS AS INDICATORS OF RECREATIONAL POTENTIAL

**PARK
PARKOVNI ELEMENTI
REKREACIJSKI POTENCIJAL**

Svaki je park nositelj većega ili manjega broja rekreacijskih aktivnosti. Strukturne analize parkovnih elemenata mogu biti vrijedan pokazatelj rekreacijskog potencijala parkova prezentirajući razlučiv kriterij za komparaciju i procjenu njihovih rekreacijskih karakteristika te s time povezanih kvaliteta. Takva analiza može biti vrijedan pokazatelj kvaliteta vezanih za njihov društveni i socijalni doprinos u urbanoj sredini.

**PARK
PARK ELEMENTS
RECREATIONAL POTENTIAL**

Parks offer a great diversity of recreational activities. Structural analyses of park elements may provide valuable insight into a recreational potential of a park and offer distinctive criteria for comparison and assessment of a park's recreational characteristics and its related quality. They cannot be used as independent indicators of a park quality but only serve as reliable indicators of its social contribution to an urban environment.

UVOD

INTRODUCTION

Projektiranje otvorenih gradskih prostora (parkova, 'stambenog zelenila', sportsko-rekreacijskih površina i drugih prostora namijenjenih boravku i rekreaciji) podrazumijeva strukturno i oblikovno definiranje prostora, unutar čega se objedinjuju društveni i prostorni zahtjevi te se materijaliziraju u jedinstven prostorni, oblikovni i funkcionalni koncept.¹ Uloge i odlike otvorenih gradskih prostora dobro su poznate i često naglašavane – predstavljaju javnu vrijednost i, najšire rečeno, utječu na kvalitetu života u gradu.

Oblikovanjem i opremanjem otvorenih prostora stvaramo 'potencijalne okolise', kao i 'prostorne prilike' za određene percepcije i aktivnosti. Pritom pojedina obilježja okoliša teže većoj vjerojatnosti određenih reagiranja ljudi², a žarište se usmjerava i na uzročno-posljedičnu vezu prostornoga *probabilizma* i *posibilizma*. *Posibilizam* predstavlja stajalište kako okoliš određenim pogodnim 'instalacijama' omogućuje pojedinačne aktivnosti dopuštajući korisniku izbor, a *probabilizam* stajalište da su u određenom okolišu pojedine aktivnosti vjerojatnije negoli neke druge (ali ne i apsolutno određene).³ Usporedno s time vrlo je malen broj istraživanja koja se bave ispitivanjem 'vokabulara' otvorenih javnih prostora i time koliko taj 'vokabular' odgovara današnjim potrebama gradskih stanovnika.⁴ Sugerira se razvijanje metoda koje će pokazati koji otvoreni prostori dobro funkcioniraju i za koje grupe korisnika⁵, te razvijanje

razlučivih kriterija za usporedbu i procjenjivanje kvalitete.⁶

S time u vezi upravo su gradski parkovi, prema brojnim definicijama⁷, namijenjeni različitim oblicima boravka i rekreacije ljudi svih profila⁸ te je time logično promisljati kako bi trebali okupljati raznolike grupe boravisnih i rekreacijskih aktivnosti. Iako se gotovo svaki javni park opisuje kao prostor takvih obilježja, katkad je dvojbeno koliko svaki od njih, i da li svaki od njih, pridonosi rekreaciji i predviđenoj namjeni. Usto, parkovi se danas pojavljuju u širokom varijetetu tipova, funkcija i elemenata od kojih su sastavljeni. Prostorno i tipološko povećanje parkova na razini cjelokupnoga grada ograničilo je njihovu sagledivost i uvjetovalo potrebu za preciznijim pokazateljima kvantitete i kvalitete.⁹ Pritom, osobito u domaćim prilikama, općenite odredbe i nejasno postavljene standardi uvjetuju da je praktički jednako moguće urediti i opremiti gradski park, kao i zaštitno zelenilo ili 'uređeno zelenilo'¹⁰, a obveza opremanja parkova sportskim i aktivnim rekreacijskim sadržajima prepuštena je slučaju i stihijskim odlukama.¹¹ Problem je vidljiv i u sve većem udjelu monofunkcionalnih parkova kojih je spektar rekreacijskih sadržaja vrlo malen ili usko specijaliziran (pridonose samo pojedinim aktivnostima). Stoga se kao opći istraživački problem postavlja pitanje nedostatka jasnijih smjernica za programiranje parkova (natječajni procesi, prostornoplanska dokumentacija), a kao specifičan – nedostatak metoda valorizacije parkova prema njihovim rekreacijskim funkcijama.

REKREACIJA I PARKOVNI ELEMENTI

RECREATION AND PARK ELEMENTS

Rekreacija se definira kao skup aktivnosti koje ljudi provode u svoje slobodno vrijeme na 'otvorenome'. Aktivnosti pridonose općoj do-

1 STILES, 2009.

2 NASAR, 1994.

3 GOLIČNIK, 2008.

4 OPHIUS, 2002.

5 DE VRIES, 2007.

6 TATE, 2004.

7 OGRIN, 2010.; REBERNIK, 2008.; JURKOVIC, 2004.; ANDERSSON, 1988.; ECKBO, 1964.

8 Pritom se naglašava njihov sociološki aspekt kroz termine poput 'uključivog oblikovanja' odnosno promisljanje da svaki park svojim sadržajima i oblikovanjem treba biti ugodan svim dobnim skupinama stanovnika, ljudima različite sposobnosti i preferencija te različita životnog stila.

9 Nacionalna politika u UK procjenjuje kvalitetu parkova kroz shemu „Green Flag Award“ [*** 2006., CABE Space], a neki od kriterija procjene jesu: ambijentalna raznolikost, varijetet mjerila, kompleksnost sadržaja i elemenata, osobna sigurnost, uključenost zajednice, postojanje kulturnih aktivnosti, opremljenost elementima za sport i vježbanje, ugodnost potrebama različite grupacije ljudi i dr.

brobiti pojedinca na način da ga stimuliraju, opustaju, zabavljaju, angažiraju i sl., a dijele se na fizičke, zatim mentalne, ili su kombinacija mentalne i fizičke aktivnosti.¹²

Aktivni i pasivni elementi parkova – Aktivna se rekreacija odnosi na sport, ali se može odnositi i na druge oblike fizičke aktivnosti u kojima je korisnik sudionik nekoga ‘dogadajnja’ (igra, stvaranje zvuka, urbano vrtlarstvo, vožnja biciklom, sanjkanje i dr.). Pasivna rekreacija odnosi se na ‘mirnije’ aktivnosti poput šetnje, doživljavanja prirode, promatranja ljudi ili životinja, kontemplacije, meditacije i sl. Stoga se pod pasivnim elementima za rekreaciju smatraju oni koji omogućavaju više mentalne ili pasivne oblike rekreacije, a pod aktivnim oni koji omogućavaju fizičke.

Vizualni i funkcionalni elementi parkova – Sa stajališta percepcije i korištenja krajobraza parkovne elemente dijelimo i na one koje za korisnike imaju vizualno i funkcionalno značenje. Vizualni elementi nemaju izravnog korištenja, nego ih doživljavamo kao vizualne stimulanse i njima postizemo neki vizualno-estetski dojam (karakteristike vizura, stupanj prirodnosti, naglašavanje, asocijacije i dr.). Funkcionalni elementi, za razliku od vizualnih, imaju jedno ili više potencijalnih korištenja te pružaju korisnicima aktivnost i izravno korištenje. Pritom je razumljivo da je vizualno-estetski dojam obilježje svakoga elementa, dakle i onoga koji nosi određene funkcije, ali sa stajališta korištenja elemenata funkcionalno značenje nije obilježje svakoga parkovnog elementa. Primjerice, stablo može biti samo vizualni akcent, no stablo iste veličine i pozicije, ali druge vrste, može biti nositelj određenoga korištenja (penjanje, konzumacija plodova, ljuljanje i dr.). Također, određeni elementi koje možemo ubrojiti u funkcionalne mogu biti nositelji samo jedne funkcije (stol za stolni tenis uglavnom služi samo za igru stolnoga tenisa) ili mogu biti nositelji više funkcionalnih uloga u isto vrijeme

(npr. višefunkcionalni teren za različite sportove). Međutim, krajobrazni se elementi mogu različito promatrati kad je riječ o funkciji između različitih korisnika – modeliran travnati teren jednoj osobi nema nikakvo značenje osim vizualnog, a nekome može biti zanimljivo mjesto za sjedenje, igru ili sanjkanje (uz uvjet da je dovoljne visine, nagiba i razvedenosti). Općenito ipak možemo reći da što veći broj funkcija neki park sadrži, iskazuje i veći rekreacijski potencijal. Pritom smisljeno je razmišljati kako povećani udio vizualnih elemenata vodi ka korisniku koji je više pasivan promatrač krajobrazne slike (park doživljava uglavnom vizualno, a parkovna je osnova primarno namijenjena pasivnim aktivnostima), dok brojnost i raznolikost funkcionalnih elemenata može voditi ka korisniku koji aktivnije participira u parkovnom događanju (park doživljava kao prostor za aktivnu rekreaciju).

Promjenjivi i nepromjenjivi elementi parkova – Sa stajališta percepcije i korištenja parkova važno je promisljati o promjenjivim i nepromjenjivim parkovnim elementima. Nepromjenjivi elementi su oni koji ne mijenjaju svoju pojavnost, svojstva, namjenu ili neku drugu karakteristiku (‘uvijek su isti’) te stvaraju trajni, istovjetni i očekivani vizualni ili neki drugi doživljaj ili funkciju. Stoga ih u percepcijskom smislu doživljavamo kao nepromjenjive, a za prostor u kojem takvi elementi prevladavaju također možemo reći da je nepromjenjiv. Doživljavanje takvih elemenata za korisnika se ‘ponavlja’ i na njih je korisnik ‘navikao’ (što nužno ne označava negativne konotacije¹³). Promjenjivi su elementi oni koji tijekom vremena značajno mijenjaju svoju pojavnost, svojstva ili neku drugu karakteristiku. U percepcijskom smislu doživljavamo ih kao promjenjive, a za parkove koje u većoj mjeri grade takvi elementi možemo također reći da nose karakteristiku promjenjivosti. Oni mogu biti vizualni stimulansi, ali i stimulansi drugih ljudskih osjetila (miris, zvuk, opip i dr.) te pružati promjenjive aktivnosti ili doživljaje. Povećanjem promjenjivih elemenata zapravo povećavamo i rekreacijski potencijal parkova (povećanje broja vizualnih stimulansa i/ili broja potencijalnih korištenja).

Promjenjivost elemenata u parkovima može se očitavati na mnoge načine.¹⁴ Neki se elementi mijenjaju tijekom vremena u fizičkom smislu, stoga u određenom dijelu godine postaju posve drukčiji percepcijski aktivatori. Primjerice, intenzivna cvatnja, miris koje producira bilje, jestivi ili vizualno upečatljivi plodovi, intenzivne boje lišća prije opadanja i sl. mogu uvelike promijeniti sliku parka na nekoliko dana ili neko duže razdoblje, kao i aktivirati osjete koji u većem dijelu godine nisu prisutni (miris, percepcija boja, okus, opip i sl.). Slično djeluju i nevegetacijski elementi koji,

10 PERKOVIĆ, MIŠKIĆ DOMISLIĆ, 2012.

11 WORPOLE, 2007. napominje kako se mnogo ulaze u sportske aktivnosti u zatvorenim prostorima i na profesionalne sportove, što je rezultat komercijalnog sponzorstva i globalnog prestiza. Tvrdi kako te iste politike neće promicati sport i rekreaciju značajnim ulaganjima u parkove i druge javne prostore.

12 *** 2014.

13 Pojedini nepromjenjivi elementi za korisnike nemaju veliko značenje niti grade njihovu mentalnu sliku prostora, dok za druge mogu biti ‘vezani’ u tolikoj mjeri da iskazuju nezadovoljstvo i revolt ako bi se neki od tih elemenata uklanjali. Revolt građana katkad je vezan za rušenje drveća, igralista i sl., a ponekad je predmet trajnih društvenih kontroverza i frustracija (spomenici povijesnim i političkim licnostima i događajima).

14 PALMER, 1986. povezanost okolisa i percepcije promatra i kroz sve ‘fizičke’ promjene okolisa koje mogu imati linearni ili kružni tok, a MOTLOCH, 2001. izdvaja dvije razine temporalnosti: „krajobraz kao sekvenca” opisan sukcesijom krajobraznih uređenja ili elemenata, te „krajobraz kao ritam” s dnevnim i sezonskim krugovima promjena.

SL. 2. PRIVREMENE PROSTORNE INSTALACIJE U PARKU BUNDEK, ZAGREB. DINAMIKA OVIH INSTALACIJA IZRAŽENA JE KROZ NEKOLIKO ASPEKATA – PROMJENA VIZUALNIH KARAKTERISTIKA PARKA (INSTALACIJA KAO VIZUALNI AKCENT, PERCEPCIJA BOJE) I PROMJENA FUNKCIONALNIH KARAKTERISTIKA PROSTORA (INSTALACIJA KORISTENA ZA NEFORMALNU IGRU – KOTRLJANJE, PREMJEŠTANJE, PRESKAKANJE, PENJANJE I SL.). FUNKCIONALNI ASPEKT OVE INSTALACIJE OMogućEN JE ODLUKOM DA INSTALACIJA NE BUDE FIKSIRANA (UČVRŠĆENA) TE DA BUDE KUGLASTOG OBLIKA, RAZLIČITIH DIMENZIJA I NAČINJENA OD ‘LAGANIH’ MATERIJALA KOJI SE MOGU POMICATI ODNOSNO KOTRLJATI. FIG. 2 TEMPORARY INSTALLATIONS IN BUNDEK PARK (ZAGREB). THEIR DYNAMICS IS SHOWN THROUGH SEVERAL ASPECTS – CHANGES OF THE VISUAL CHARACTERISTICS OF THE PARK (INSTALLATION AS A VISUAL ACCENT, COLOUR PERCEPTION) AND CHANGES OF THE FUNCTIONAL CHARACTERISTICS OF SPACE (INSTALLATION USED FOR INFORMAL PLAY – ROLLING, JUMPING, CLIMBING ETC.). A FUNCTIONAL ASPECT OF THIS INSTALLATION RESULTS FROM A DECISION TO LEAVE IT FREE (UNFIXED), TO MAKE IT ROUND AND IN VARIOUS SIZES AND TO USE “LIGHT” MATERIALS SO THAT IT CAN BE MOVED OR ROLLED.

primjerice, stvaraju zvuk (npr. „Morske orgulje”) ili svjetlo (npr. „Pozdrav suncu”). Promjenjivost takvih elemenata može biti posljedica interakcije čovjeka s elementom (čovjek je vlastitim angažmanom pokretač promjene) ili mogu biti posljedica prirodnih, tehničkih ili drugih događanja (npr. zvuk ili svjetlo kao tehnički modelirano svojstvo ili kao posljedica prirodnih pojava poput djelovanja energije vjetra). Promjene mogu biti vezane za načine i svojstva koje pripisujemo elementima koje oblikujemo. Primjerice, jezero ljeti može djelovati samo kao nepromjenjiv element, no zaleđivanjem zimi postaje neformalno klizalište – dobiva promjenjivu dimenziju koja je ujedno i funkcionalna. Vizualna promjenjivost i promjenjivost korištenja tog istoga jezera može se povećati ako je jezero ujedno i životni prostor različitoj vegetaciji i životinjama (promatranje i interakcija sa životinjama, ribolov i dr.), a može služiti i za plivanje, veslanje i dr. Slične mogu biti i karakteristike nekih elemenata poput zrcaljenja ili prozirnosti (reflektirajući materijali, raznolikost boja prozirnih materijala, iskrivljenja i sl.), što pruža drukčiju sliku parka od one uobičajene.

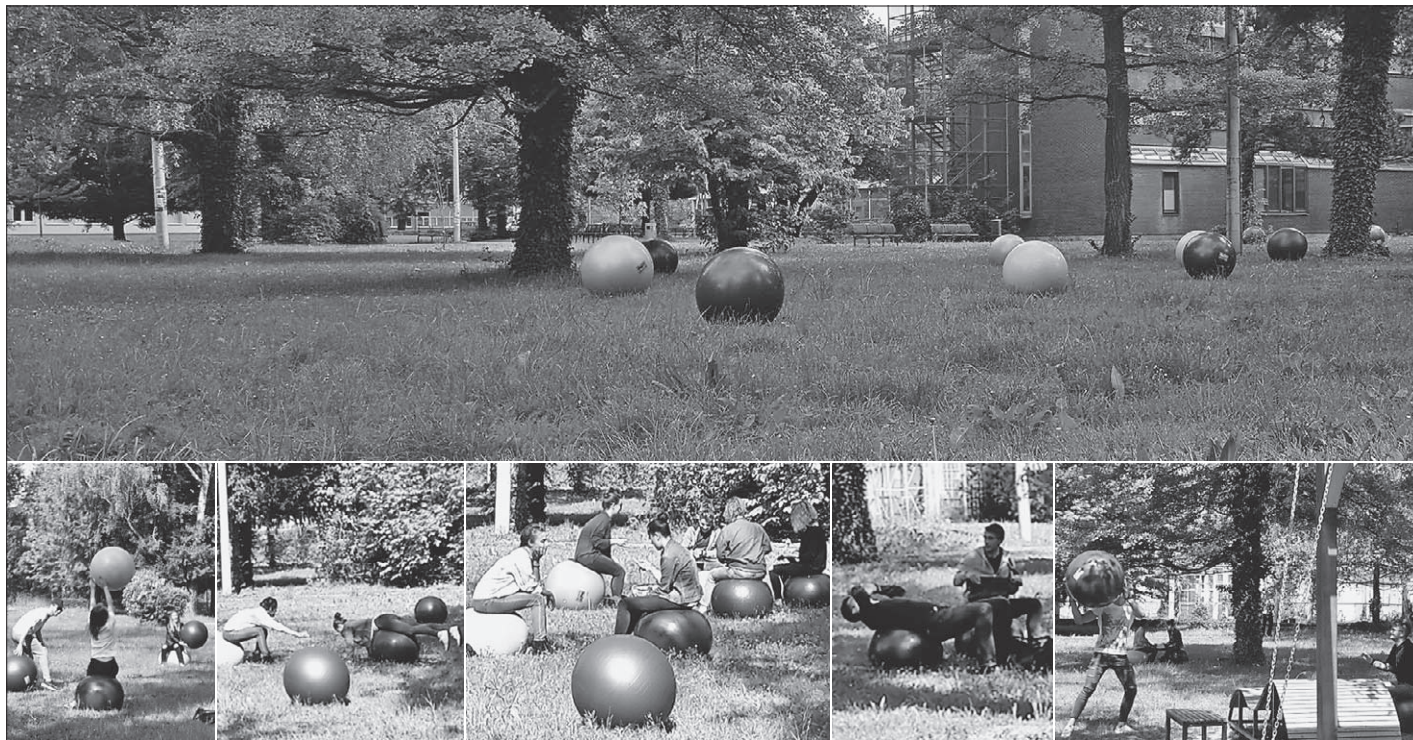
Promjenjivost elemenata može biti izražena kao dnevna ili noćna, izražena tijekom određenoga dijela dana i izražena samo u određenom dijelu godine. Također, ona može biti očekivana (znamo da neki element proizvodi zvuk djelovanjem vjetra), ali je ipak nepredvidiva (ne znamo hoće li u nekom trenutku ili danu biti vjetra niti kojim će intenzitetom “puhati”). Mo-

gućnost promjene veže se i za modularnost elemenata odnosno fleksibilnost lociranja ili korištenja. Tako, primjerice, nefiksirani elementi za sjedenje (npr. ‘liještuli’) svojom fleksibilnošću lociranja omogućuju korisniku izdvajanje od drugih korisnika parka (osamljavanje), suprotno tome – omogućuju okupljanje više ljudi, smještaju u hladovinu za sunčanih dana i, obratno, odabir željenih vizura i ugođaja. Na sličan način djeluju i neki nestrukturirani, prenosivi elementi koji se mogu modulariti ili premještati te poslužiti za sjedenje, ležanje, kao ‘konstrukcijski’ element za neformalnu, kreativnu igru djece ili neku drugu namjenu (Sl. 2.). Ponašanje ljudi vezano za promjenjive elemente često ne možemo potpuno predvidjeti, ali ih možemo svrstati u kategoriju mogućih aktivnosti ili dozivljaja (Sl. 3.). Također, izostavljajući promjenjive elemente, stvorit ćemo više statičnu sliku parka, kao i njegova korištenja, a pridodajući ih – povećavamo broj funkcija i/ili dozivljajnih stimulansa.

Velik broj promjenjivih elemenata ne može se iščitati iz tlocrtnih osnova parkova. Primjerice, promjenjivost boja ili mirisa na bilju moguće je uvidjeti samo detaljnom analizom ‘plana sadnje’, a nefiksiranost elemenata,

15 PEREKOVIĆ, 2011.

16 BOOTH, 1983. elemente smatra fizickim komponentama krajobrazu koje u analitičkom smislu dovodi u vezu s analogijom riječi u govoru ili notama u nekom glazbenom djelu. Pritom svaki element ima neku svoju kvalitetu i ulogu, važnost, karakteristike i potencijalna korištenja, no tek zajednička koordinacija svih elemenata i njihovi

promjenjivost vodenih elemenata i sl. mogu biti čitljive samo iz dodatnih opisa i detaljnijih vizualizacija elemenata. Stoga i nije česta pojava da se promjenjive dimenzije parkovnih osnova vrjednuju ili izdvajaju kao zasebna kategorija kvalitativnih pokazatelja, no smisleno ih je deskriptivno navoditi te uzimati u obzir pri procjeni doživljajnih karakteristika i rekreacijskog potencijala parkova.

Svaki oblikovani prostor svojim sadržajima može poticati određene vrste rekreacijskih aktivnosti ili ih, nasuprot tome, obeshrabriti ili isključiti. Stoga je detaljna analiza elemenata korištenih u oblikovanju parkova jedan od važnih pokazatelja rekreacijskih karakteristika parkova i s time povezanih kvaliteta.

PRIMJER STRUKTURNE ANALIZE KAO POKAZATELJA REKREACIJSKOG POTENCIJALA PARKOVA

STRUCTURAL ANALYSIS AS INDICATOR OF A PARK'S RECREATIONAL POTENTIAL

Primjer strukturne analize prikazane u ovome poglavlju predstavljaju rezultate istraživanja provedenog s ciljem utvrđivanja kompleks-

medusobni odnosi stvaraju prostornu kompoziciju koja utječe na ljudske osjete.

¹⁷ U analizu su uvršteni noviji urbani parkovi nastali posljednjih dvadesetak godina koji su često prezentirani u recentnoj stručnoj literaturi. Analizom je obuhvaćeno 18 gradova, a među njima i natječajni radovi za tri zagrebačka parka.

snosti gradskih parkova¹⁵, no s naglaskom na analizu njihovih rekreacijskih vrijednosti kroz metodu strukturnih i komparacijskih analiza. U kontekstu otvorenih prostora strukturu definiramo kao skup elemenata od kojih je neki prostor sastavljen (skup međusobno povezanih sastavnica koje djeluju kao cjelina). Strukturnim analizama moguće je izdvojiti pojedinačne elemente bilo kojega otvorenog prostora¹⁶ te ih razvrstati u pojedine kategorije.

Kao područje istraživanja ovoga rada izdvojeni su javni gradski parkovi¹⁷, a pojedinačni su parkovni elementi pritom podijeljeni na vizualne i funkcionalne rekreacijske elemente te elemente za pasivnu i aktivnu rekreaciju. Na taj način omogućena je usporedna analiza parkova prema broju i tipu korištenih elemenata. Dodatno, parkovi su analizirani i prema kriteriju realizacije – izvedeni projekti i ne-realizirani projekti (natječajni radovi), iz razloga što su natječajni parkovi zapravo jednake površine, smješteni su u jednak prostorni kontekst, oblikovani su prema jednakim proporcijama natječaja i za poznatu lokalnu zajednicu. Zbog toga na komparacijske rezultate analiza ne mogu utjecati navedeni razlikovni čimbenici, kao što je to kod usporedbe različitih parkova. Prilikom analize međusoban odnos elemenata i kompozicija nisu bili u žarištu promišljanja, već je analiza obuhvatila samo sastavne elemente parkova kao pokazatelje rekreacijskih obilježja parkova.

Rezultati analize prikazani su u Tablici I. (19 parkova s tri zagrebačka javna natječaja i 26

SL. 3. PRIVREMENE PROSTORNE INSTALACIJE NA ZELENOJ POVRŠINI AGRONOMSKOG FAKULTETA U ZAGREBU. OVE INSTALACIJE PRUŽAJU ISTOVJETAN VIZUALNI UČINAK I DINAMIKU KAO I INSTALACIJE NA SLICI 2., ALI SU MOGUĆE FUNKCIJE I AKTIVNOSTI BROJNIJE I RAZNOLIKIJE S OBIZROM NA IZBOR MATERIJALA I DIMENZIJAMA KUGLI ("PILATES LOPTE"). OSIM NEFORMALNE IGRE (KOTRLJANJE, PREMJEŠTANJE, PRESKAKANJE, PENJANJE I SL.), OVI ELEMENTI OMOGUĆUJU SJEDENJE ODNOSNO ODMOR I RAZGOVOR, VJEŽBANJE, DODAVANJE, NAPUČAVANJE, LOPTANJE ITD., DAKLE ŠIRI SPEKTAR AKTIVNOSTI.

FIG. 3 TEMPORARY INSTALLATIONS ON THE GREEN AREA OF THE FACULTY OF AGRICULTURE IN ZAGREB. THESE INSTALLATIONS PROVIDE THE SAME VISUAL EFFECT AND DYNAMICS AS DO THE INSTALLATIONS IN FIGURE 2. HOWEVER, POSSIBLE FUNCTIONS AND ACTIVITIES ARE MORE NUMEROUS AND MORE DIVERSE CONSIDERING THE CHOICE OF MATERIALS AND DIMENSIONS OF THE BALLS ("PILATES BALLS"). BESIDES INFORMAL PLAY (ROLLING, JUMPING, CLIMBING ETC.) THESE ELEMENTS ALLOW SITTING, I.E. RELAXATION AND CONVERSATION, EXERCISE, BALL PLAYING AND A WHOLE SPECTRUM OF OTHER ACTIVITIES.

izvedenih parkova). U 45 analiziranih parkova izdvojeno je ukupno 86 pojedinačnih parkovnih elemenata.¹⁸ Prema postotku koji pokazuje udio određenog elementa u promatranim parkovima izdvojeni su i najčešće korišteni elementi. U najvećem postotku (iznad 70%) parkovi sadrže stabla, klasične klupe, staze, pojedinačnu spravu ili grupu sprava za dječju igru, grmlje, pokrivače tla, "trg" (vecu opločenu plohu) i strukture za neki oblik neformalnog sjedenja. Zatim, u relativno visokom postotku (40-70%) parkovi sadrže ugostiteljske objekte, prostrani travnjak, živice i stolove s klupama. Udio navedenih elemenata velik je i očekivan, no to su elementi bez kojih je prisutnosti gotovo nemoguće neku površinu nazvati 'uređenom' zelenom površinom. U visokom postotku parkovi sadrže vegetacijske elemente (drveće, grmlje, pokrivače tla, živice i travnjak), ali samo jedan od tih vegetacijskih elemenata nosi istaknutu funkcionalnu ulogu – prostrani travnjak (uz vizualnu ulogu istovremeno omogućava raznovrsne aktivnosti). Preostali elementi uglavnom djeluju kao vizualni, namijenjeni pasivnoj rekreaciji ili pomoćni elementi (ogradiavanje, zasjenjivanje i sl.).

Od ostalih najčešće upotrebljivanih funkcionalnih elemenata jasno je da su istaknuti elementi staze i klasične klupe. Njihov veliki postotak ne možemo jednostavno tumačiti kao visoki postotak funkcionalnih elemenata jer su oni nositelji samo temeljnih funkcija, i to onih pasivnih – kretanje i sjedenje, što je u stalom karakteristika bilo kojega uređenog prostora. U udjelu manjem od 40% parkovi sadrže cvjetnjake i zatvorene paviljone, bazen, veće okupljalište, skulpturu, pergolu, *landmark*-elemente¹⁹, te toalet i fontanu. Manje od 30% parkova sadrži tribine, naglasenu šetnicu²⁰ i ležaljke, a u izrazito malom udjelu parkovi sadrže sportske i rekreacijske sadržaje poput stolnoga tenisa, košarke i skejt-rampe, ili posebno projektirane staze za trčanje (bicikliranje, rolanje) i bocalista. Manje od 15% parkova sadrži skejt-park, terene za odbojku, nogomet, društvene igre ili sprave za vježbanje, multifunkcionalno igralište ili poligon za vožnju. Svi ovi elementi zapravo pripadaju u aktivne funkcionalne sadržaje kojih je uporaba značajno malena u odnosu na ostale parkovne elemente. Sažmemo li ove rezultate, park koji predstavlja rezultate ove analize zapravo bi bio prostor ponajprije namijenjen vizualnom doživljavanju i pasivnoj rekreaciji zbog velikoga udjela elemenata vizualnog značenja i elemenata za pasivne aktivnosti. Iako bi prototip ovoga parka mogao biti primjenjiv i primjeren za pojedine parkove u gradskoj strukturi, dvojbena je da li je primjereno da takav park bude model većine parkova gradskih sredina.

Od ukupno 86 elemenata izdvojenih u analiziranim parkovima, u funkcionalne elemente

ubrajamo njih 42, u vizualne 30, a u nerazvrstane elemente njih 14 (imaju neku prateću ulogu ili imaju jednako izraženu vizualnu i funkcionalnu ulogu). Međutim, unutar toga zbroja u parkovima se ipak najviše koriste vizualni elementi, a od funkcionalnih su zastupljeniji oni za pasivnu rekreaciju (izuzetak su jedino sprave za dječju igru koje se u parkovima pojavljuju u velikom udjelu). Većina funkcionalnih sadržaja "pasivnih" karakteristika osigurava samo osnovne oblike boravka – kretanje, setanje i različite oblike sjedenja. Pa čak i ako međusobno usporedimo elemente za sjedenje, mnogo je više onih koji ne nude ništa osim – sjedenja (ili eventualno ležanja), a mnogo je manje onih koji pružaju dodatne funkcije (primjerice, klupa sa stolovima osim sjedenja omogućuje društvene igre, konzumaciju hrane ili pića, učenje itd.). Primjetan je i manji udio elemenata koje ubrajamo u "aktivne", "kreativne", "sportske" te namijenjenih drugim oblicima aktivne participacije poput sadržaja ili tematskih dijelova za uzgoj bilja, likovno ili muzičko izražavanje, za "uličnu" umjetnost, "alternativne" sportove i modulaciju vlastitog prostora. To govori kako se korisnik parka zapravo više vidi u funkciji pasivnog i statičnog promatrača parka (koji sjedi ili seče) negoli kao aktivni i kreativni sudionik parkovnog događanja. Neki od tih rezultata mogu se objasniti površinom parkova, pri čemu neki manji parkovi zbog svojih dimenzija ne mogu sadržavati npr. sportske terene. Međutim, činjenica je da takve elemente često ne sadrže i mnogo veći parkovi, te da i manji parkovi, ako već ne

¹⁸ Izdvajanje elemenata provedeno je na osnovi točrta parka, stoga su moguća odstupanja stanja elemenata između dostupnih nacrti (idejni i izvedbeni projekt) te izvedenoga stanja. Dodatno su korišteni i drugi izvori informacija poput satelitskih snimaka, fotografija i opisa [Google Maps, Street view, privatne baze podataka itd.]. S obzirom na to da svi parkovi nisu bili posjećeni i da je analiza provedena 2011., moguća su odstupanja kod bilježenja elemenata. Za detaljniju analizu ovoga tipa potrebno bi bilo izvršiti terenski obilazak svakoga pojedinog parka kako bi se prikazali potpuno vjerodostojni podatci.

¹⁹ *Landmark*-elementi jesu distinktivne strukture ili elementi koji ne pripadaju "klasičnome" parkovnom inventaru. Često su bez predefinirane funkcije ili, ako je i imaju, neubicajenih je karakteristika.

²⁰ Pojam "šetnica" neopravdano se poistovjećuje s ostalim stazama u parku. Staze u parku poimamo kao pjesačke veze između određenih točaka parka, a šetnica označava kontinuiranu pjesačku rutu kroz park, često kružnoga karaktera (ili linearnoga, ako je dovoljne dužine), s određenim ambijentalnim karakteristikama (upečatljive vizure, izdvojenost od prometa, izdvojenost od aktivnih i bučnih sadržaja parka itd.).

²¹ U prikazanoj analizi nije provedena procjena promjenjivih i nepromjenjivih elemenata jer je za takvu procjenu izvedenih parkova neophodan terenski obilazak svakoga pojedinog parka ili pribavljanje cjelokupne projektne dokumentacije. Budući da se radi o velikom broju stranih primjera i pokaznoj analizi, za potrebe ovoga rada ta procjena nije izvedena.

²² BEDIMO RUNG i sur., 2005.; BULL, 2007.; GHIL, 2007.; BURGESS i sur., 1988.; HUANG, 2006.; SULLIVAN i sur., 2004.; COLEY i sur., 1997.; FREEMAN, 2004.

moгу sadržavati veći sportski teren, mogu sadržavati manje sportske sadržaje poput skejt-rampe, terena za *street ball*, sprave za vježbanje i sl. Usporedna analiza izvedenih parkova i onih koji su izrađeni u sklopu natječaja daje istovjetne rezultate, bez većih odstupanja u korištenju najčešćih elemenata.

Osim izdvajanja najčešće korištenih elemenata i indikacije o rekreacijskim osobitostima analiziranih parkova (udio funkcionalnih i vizualnih elemenata, prevladavajući tip rekreacijskih aktivnosti)²³, ukupan zbroj elemenata svakoga parka prikazuje i one parkove koji imaju najveći broj i raznolikost elemenata kao indikaciju stupnja kompleksnosti parkova. Primjerice, usporedna kvantitativna analiza ukupnog zbroja elemenata u natječajnim parkovima (Tabl. I.), pokazuje vrlo velik raspon broja i raznolikosti upotrijebljenih elemenata. Raspon korištenih elemenata u parku Špansko jest između 14 i 36, u parku Zagorska-Selska-Krapinska između 16 i 26, a u parku Bastijanova-Selska između 12 i 22 elementa. To zapravo znači da je dio navedenih parkova mogao biti oblikovan tako da sadrži dva do tri puta više različitih elemenata, odnosno da pruža mnogo veći broj funkcija i mogućih korištenja. Značajna neujednačenost broja i vrsta upotrijebljenih elemenata govori i o vrlo različitim predodžbama projektanata koje bi elemente i funkcije parkovi trebali imati, te za koji profil korisnika zapravo park projektiramo. Osim što variraju u kompleksnosti, svaki od ovih parkova iskazuje drukčiji doprinos zajednici i okuplja drukčiji profil korisnika, što se čini nelogičnim ako

23 Teorija informacijskih varijabli [KAPLAN, KAPLAN, 1989.] izdvaja 4 varijable važne za preferencije krajobraza (koherentnost, čitljivost, mističnost i kompleksnost). Pritom se kompleksnost definira kao „vizualno bogatstvo scena”, pri čemu se vizualno istraživanje promatrača povećava kada je veća varijacija elemenata na sceni i kada postoji sugestija da postoji više različitih stvari koje su dostupne.

24 Teorija oporavljajućih krajobraza izdvaja četiri ‘obnavljajuća’ čimbenika okoliša (fascinacija, ‘biti daleko’, prostiranje i kompatibilnost). Kompatibilnosti se pritom tumači kao „karakteristike okoliša koje podupiru željene aktivnosti pojedinca” [HARTIG, 2007.], dok je čimbenik ‘prostiranja’ definiran kao pokazatelj kako je određeno uređenje „suficijentno bogato tako da može angažirati misli korisnika i poticati istraživanje”. [HERZOG i sur., 1997.]

25 Prema evolucijskoj teoriji ljudi imaju prirodene standarde prema kojima su preferencije oblikovane našom evolucijskom poviješću – ljudi pozitivno reaguju na obilježja krajobraza koja povećavaju mogućnost za preživljavanje odnosno preferiraju one krajbraze koji uključuju heterogena i kompleksna obilježja (u terminima konfiguracije i specifičnog sadržaja).

26 *** 2014.

27 ANDERSSON, 1988.; TURNER, 1996.; MARCUS, FRANCIS, 1998.; GAZVODA, 2000.; KOH, BECK, 2006.; PEREKOVIĆ, 2011. i drugi. SANSOT, 2002. primjećuje kako su neki pariški parkovi odvojeni od društvenog života kao „nedodirljive slike ili kao muzeji”, zaboravljajući kako su oni zapravo oblikovani za ljude. Tezu proširuje i konstatacijom da se današnja literatura o parkovima najmanje bavi ljudima za koje su parkovi zapravo i oblikovani.

se još uvijek slažemo da parkovni elementi proizlaze iz društvenih i prostornih zahtjeva. U tom bi slučaju parkovi različitih autora trebali imati ujednačene osnovne funkcije i namjenu (proizašlu iz poznatih potreba stanovnika određene lokalne zajednice), dok kompozicija elemenata (‘oblikovni jezik’, originalnost uzorka, način na koji elemente postavljamo u cjelinu, ambijenti, materijali itd.) može uvelike varirati. Ako to nije slučaj, pitanje demokratičnosti parkova (to je bila i osnovna pobuda stvaranja prvih javnih parkova namijenjenih okolici i građanstvu) više nije odlika parkova koju danas poštujemo.

REKREACIJSKI POTENCIJAL KAO VAŽNA ODREDNICA OBLIKOVANJA OTVORENIH PROSTORA

RECREATIONAL POTENTIAL AS A USEFUL GUIDELINE FOR OPEN SPACE DESIGN

Rekreacijski potencijal nekoga parka može se promatrati kao funkcija raščlanjivanja i kategorizacije elemenata koji su nositelji određenih vizualnih i funkcionalnih, aktivnih i pasivnih, te promjenjivih i nepromjenjivih karakteristika. Temelje ovakvih promišljanja nalazimo i u istraživanjima te prostornim studijama koje su se bavile nekim aspektom opremljenosti otvorenih prostora, kao i iz njih proizašlih smjernica koje precizno utvrđuju specifične potrebe i sadržaje. Primjerice, brojna istraživanja iskazuju povećanje broja korisnika u vezi s povećanjem određenih elemenata ili grupa sadržaja u otvorenome prostoru (kompleksnost, raznolikost elemenata i aktivnosti, funkcionalni elementi i sl.).²² Važnost funkcionalnih i promjenjivih parkovnih elemenata na jednoj općoj razini povezuje se i s teorijskim konceptima iz područja ekološke psihologije poput teorije ‘informacijskih varijabli’²³, teorije ‘oporavljajućih krajobraza’²⁴ i ‘evolucijske’ teorije.²⁵ Neke od planerskih politika ugrađuju takva promišljanja i u prostornoplanske dokumente s ciljem osiguravanja i promicanja različitosti rekreacije i upotrebe otvorenih prostora. Vežu se, između ostalog, i s demografskim, sociološkim te kulturološkim specifičnostima korisnika, kao i sa zdravstvenim politikama koje osiguravaju realizaciju programa za zdraviji i aktivniji životni stil kroz veću složenost parkovnih elemenata, različitost aktivnih i pasivnih rekreacijskih elemenata, uključivanje inovativnih aktivnosti i mogućnosti sudjelovanja cijele zajednice (omogućuju ne samo povećanje aktivnosti već i različitost korisnika).²⁶

Medutim, na smanjivanje opće složenosti parkova upozoravaju brojni autori²⁷, a smanjena razina kompleksnosti današnjih parkova vezana je i za tzv. ‘specijalizirane’ odnosno tematske parkove. Takvi modeli oblikovanja često su podređeni samo jednoj

namjeni (park skulptura, industrijski park, park za pse, adrenalinski park, 'ekološki' park, *land art*-projekt materijaliziran u obliku parka i sl.) i temelje se na različitim vrijednosnim sustavima i vokabularima²⁸ u odnosu na 'klasične' parkove. Uistinu, 'ekološki parkovi' primarno se vrjednuju i oblikuju prema ekološkim kriterijima, *land art* ili parkovi skulptura prema umjetničkim, adrenalinski parkovi prema 'adrenalinskim' kriterijima. Njihova 'specijalizacija' pritom opravdava isključivanje određenih grupa sadržaja kako bi se postigao znakovitiji izraz, što neki autori smatraju spornim. Podijeljenost promišljanja o kvalitetama takvih parkova stoga varira između onih pozitivnih ('originalnost', 'upečatljivost', 'nekonvencionalnost', 'pružanje drukčijih iskustava'), pa sve do onih kritičkih ('vježbe redukcionizma'²⁹, 'minimalistički dizajn'³⁰, 'samodopadna ostvarenja' i 'fotogeničan dizajn'). Neki autori³¹ pritom objašnjavaju kako parkovi 'ekološkog tipa' zapravo predstavljaju prirodne procese vidljive u gradu, u kojima se priroda prezentira, ali je istodobno zaštićena od posjetitelja.³² S druge strane, osvrću se i na prakse koje tretiraju parkove kao da su isključivo dizajnerska ili 'umjetnička djela', pri čemu se zapravo često izrađuje 'fotogenični dizajn' koji je rijetko, kako kažu, humanistički odgovoran (gubi se uloga aktivne participacije korisnika pretvarajući parkove u prostore samo vizualnog doživljavanja).

Pritom se ne kani umanjivati ili diskutirati o vrijednosti navedenih 'specijaliziranih' modela oblikovanja parkova (zasigurno iskazuju vrijedan doprinos u određenim prostornim kontekstima), no smatramo logičnim zapitati se: jesu li takvi parkovi primjereni za svaki urbani kontekst? To pitanje smatramo osobito važnim u onim primjerima parkova gdje ekološke ili 'umjetničke' pobude poprimaju toliku važnost u oblikovanju da više predstavljaju 'prostornu instalaciju', 'umjetničko djelo' ili 'prirodu' negoli park, kojeg je definiranje zapravo vrlo jasno, kao i uloga koju bi on trebao imati u gradu – otvoreni javni prostor ponajprije namijenjen rekreaciji gradskih stanovnika svih profila.³³ U tim se slučajevima izdvaja pojedinac – korisnik i ukupnost zahtjeva pojedinačnih korisnika kao mjerilo opremanja otvorenih prostora, a participativni procesi³⁴ kao korisna metoda koja daje legitimitnost donošenja odluka. Takvo promišljanje izrazito je važno, ako ne i imperativ, u parkovima stambenih susjedstava i u stambenim okolisima, no može biti preispitivano i osjetljivo u povijesnim perivojima i nekim drugim prostornim kontekstima. Pritom pitanje usklađenosti aktivne sportske rekreacije i elemenata s povijesnim, kulturološkim i nekim drugim osobitostima prostora katkad je vrlo diskutabilna i kontroverzna.³⁵

STANJE U RH I STRANE PRAKSE

SITUATION IN CROATIA AND FOREIGN PRACTICES

Sustavno planiranje i oblikovanje otvorenih gradskih površina, te s time povezana rekreativna obilježja parkova, u današnje se vrijeme u stranoj praksi temelje na nizu prostornoplanskih dokumenata.

Ovisno o općim planerskim politikama i zakonskoj regulativi pojedinih država, takvi dokumenti izrađuju se u sklopu zelene infrastrukture grada, sustava gradskog zelenila, strategija razvoja otvorenih gradskih površina i kao posebni dokumenti koji se bave pojedinim rekreacijskim ili tematskim područjem (dječja igrališta, sport i rekreacija i dr.).

Unutar takvih dokumenata o parkovima i ostalim otvorenim površinama promišlja se na razini cjelokupnoga grada (količina, prostorni razmjestaj, tipovi i opći kvantitativni pokazatelji) te na razini detaljnih smjernica (kvalitativni podatci, dostupnost, smjernice za opremanje i uređenje).

U domaćim prilikama, slijedom izostanka navedenih dokumenata ili njihovom nesustavnom izradom ili primjenom, generiraju se neprecizni kvantitativni i kvalitativni pokazatelji, te standardi o parkovima i ostalim otvorenim površinama. To omogućava proizvoljne i nasumične odluke o nizu pitanja poput onoga u kojem je dijelu grada najpotrebnije usmjeriti investicije za obnovu parka, nedostaje li i gdje najviše sadržaja za sport na otvorenom, je li potrebnije izgrađivati nove parkove na rubovima grada ili obnavljati već postojeće itd. Istim slijedom institucionalne procedure (prostornoplanska doku-

²⁸ STUPAR, 2010.

²⁹ TATE, 2004.

³⁰ GIROT, 2004.

³¹ KOH, BECK, 2006.

³² Primjerice, *Sudgelände Nature Park* (Berlin) uvodi niz pravila ponašanja koja zabranjuju silazenje sa staza u zaštićenom dijelu parka (zaštita vegetacije i ptica koje se gnijezde na tlu); zabranjuje roštiljanje i paljenje vatre, uznemiravanje životinja i kukaca, uklanjanje vegetacije, branje gljiva i plodova biljaka, a psi se ne smiju setati parkom. Slična pravila nalazimo i u *Olympic Sculpture Parku* (Seattle), koji uvodi pravila ponašanja radi zaštite umjetničkih djela – nije dopušteno dodirivati skulpture, zabranjuje se dovođenje pasa bez vodilice, kretanje biciklom, rolama i skejtom (osim u dijelu parka koji je određen za to), a zabranjene su i sve sportske aktivnosti.

³³ PEREKOVIĆ, 2011.

³⁴ BUNIAK PAJDEK (2015.) pod participacijom navodi uključenost korisnika u sam proces projektiranja ili njihove uključenosti kao konzultanata tijekom nekih dijelova samog procesa projektiranja.

³⁵ Rasprave smjestaja fitness-parka u centru grada Zagreba, odnosno unutar perimetra Zelene potkove, te rasprave oko uređenja rekreacijskog parka na Bundeđu u vrijeme kada je on bio 'ekološka oaza', uvijek traze snažne argumentacije temeljene na dijalogu različitih aktera i usuglašavanju različitih vrijednosnih stajališta.

³⁶ PEREKOVIĆ, MISKIĆ DOMISLIĆ, 2012.

mentacija, definiranje i kategorizacija zelenih površina i odrednice koje se na njih odnose), te natječajne odrednice u sustavu urbanističko-arhitektonsko-krajobraznih natječaja, omogućuju vrlo široko tumačenje parkova i uloga koje bi oni trebali nositi u gradu.³⁶ Smjernice natječaja često neprecizno ili vrlo općenito govore o sadržajnom opremanju parkova te prilikom ocjenjivanja radova, ili općenito valorizacije parkova, nedostaje jasan i sistematičan pregled rekreacijskih elemenata, kao i s time povezanih kvaliteta. Stoga je moguće izraditi izrazito drukčije parkovne osnove u sadržajnom i programskom smislu, odnosno park može biti vrlo kompleksan u svojoj građi i odgovarati raznovrsnim potrebama stanovništva, ali je legitimno da isti taj park bude izrazito pojednostavljene građe koja ne pridonosi ili vrlo malo pridonosi u rješavanju raznovrsnih prostornih ili društvenih zahtjeva. Na to ukazuje i provedena analiza natječajnih parkova izrađena u ovome radu, a prezentirani tip strukturne analize nalazi svoju primjenjivu ulogu.

Stoga se kao alat za procjenu rekreacijskog potencijala izvedenih ili novoprojektiranih parkova predlaže Tablica II. – pregledna lista rekreacijskog potencijala parkova. Takav tip analize može ukazivati na određene kvalitete parkova, osobito ako propozicije nekih natječaja ili smjernice oblikovanja pojedinih otvorenih prostora jasno iskazuju rekreacijsku vrijednost prostora kao važnu odrednicu oblikovanja. Njezina primjena može na transparentan i sistematičan način ukazati kojem je tipu rekreacije park posvećen, koliko aktivnosti i funkcija omogućava te kolika je ukupna kompleksnost krajobrazne osnove odnosno opći rekreacijski doprinos zajednici.

ZAKLJUČAK

CONCLUSION

Strukturne analize parkovnih elemenata mogu se koristiti kao pokazatelj rekreacijskog potencijala otvorenih prostora. Ovakav tip analize ne može biti samostalna odrednica koja govori o kvaliteti parka, ali može biti vrijedan indikator u procjenjivanju nekih parkovnih kvaliteta, osobito onih koji su važni za društvenu odnosno socijalnu korisnost parkova. Također, rekreacijski potencijal ne može biti jednostavno praćenje relacije većeg ili manjeg broja korištenih elemenata u parkovima, već je uvjetovan i karakteristikama pojedinih parkovnih elemenata. S aspekta rekreacijskih osobitosti parkovne elemente dijelimo na aktivne i pasivne, vizualne i funkcionalne te promjenjive i nepromjenjive, a analizom njihova udjela i međuodnosa u parkovnim osnovama dobivamo jasnu sliku rekreacijskog potencijala parkova.

Izostavljanje i simplifikacija elemenata koji grade neki park, osobito onih funkcionalnih, aktivnih i promjenjivih, stvara se prostor male razine funkcija te pasivnih i statičnih karakteristika. U takvim prostornim jedinicama percepcijsko polje promatrača može biti pojednostavljeno, kao i mogućnost aktivnoga korištenja prostora. Ujedno takvi prostori mogu biti nositelji i nekih jedinstvenih aktivnosti i kvaliteta u ekološkom, oblikovnom ili nekom drugom smislu. Stoga se pri oblikovanju parkova katkad ne treba odlučivati između pojedinih parkovnih elemenata (pasivnih ili aktivnih, vizualnih ili funkcionalnih), nego oblikovanje može uključivati „i jedno i drugo” jer to zapravo pridonosi ukupnom povećanju složenosti parka, kao i njegova rekreacijskog potencijala.

Tabl. I. STRUKTURNA ANALIZA SASTAVLJENOSTI PARKOVA NATJEČAJNIH RADOVA I IZVEDENIH PARKOVA. ŽATAMNJENO POLJE OZNAČAVA ELEMENT KOJI POJEDINI PARK SADRŽI, ODNOSNO ZBIR ŽATAMNJIENIH POLJA OZNAČAVA NAJČEŠĆE KORISTENE ELEMENTE U PARKOVNIM OSNOVAMA. KATEGORIZACIJA ELEMENATA NA PASIVNE I AKTIVNE TE NA FUNKCIONALNE I VIZUALNE DETALJNIJE POJAŠNJAVA TIPOVE REKREACIJE I OBIKLJEŽJA ELEMENATA KOJI SU U PARKOVIMA ZASTUPLJENI.

		PARKOVNI ELEMENTI ▶																																						
		LANDMARK ELEMENTI	INTERAKTIVNI ELEMENTI	GLAZBENI EFEKT	KONSTRUKCIJE	KONSTRUKCIJA	INFO ELEMENT	TOALET	PAVILJON ZATVORENI	KULTURNI OBJEKT	UGOSTITELJSKI OBJEKT	SUNCOBRAN	ROŠTILJ	TUSEVI	MOST	VIDIKOVAC	PAVILJONI	PAVILJON	PERGOLE	PERGOLA	SPOMENIK-BISTA	SKULPTURE	SKULPTURA	IZLOŽBENI PANO	STEPENASTO	NEFORMALNI ELEMENTI	TRIBINA	TERASE KAFIĆA	LEŽALJKE	PRENOSIVE KLUPE	KLUPE I STOL	KLUPE BORAVIŠTE	KLUPA	ŠETNICA	STAZE	POLIGON UČENJE	POLIGON VOŽNJA	SKATE RAMPA		
1	BAŠTIJANOVA-SELSKA 1																																							
2	BAŠTIJANOVA-SELSKA 2																																							
3	BAŠTIJANOVA-SELSKA 3																																							
4	BAŠTIJANOVA-SELSKA A																																							
5	BAŠTIJANOVA-SELSKA B																																							
6	BAŠTIJANOVA-SELSKA C																																							
7	ŠPANSKO 1																																							
8	ŠPANSKO 2																																							
9	ŠPANSKO 3																																							
10	ŠPANSKO A																																							
11	ŠPANSKO B																																							
12	ŠPANSKO C																																							
13	ŠPANSKO D																																							
14	ZAGORSKA-SELSKA-KRAPINSKA 1																																							
15	ZAGORSKA-SELSKA-KRAPINSKA 2																																							
16	ZAGORSKA-SELSKA-KARPINSKA 3																																							
17	ZAGORSKA-SELSKA-KRAPINSKA A																																							
18	ZAGORSKA-SELSKA-KRAPINSKA B																																							
19	ZAGORSKA-SELSKA-KARPINSKA C																																							
		PARKOVNI ELEMENTI ▶																																						
		LANDMARK ELEMENTI	INTERAKTIVNI ELEMENTI	GLAZBENI EFEKT	KONSTRUKCIJE	KONSTRUKCIJA	INFO ELEMENT	TOALET	PAVILJON ZATVORENI	KULTURNI OBJEKT	UGOSTITELJSKI OBJEKT	SUNCOBRAN	ROŠTILJ	TUSEVI	MOST	VIDIKOVAC	PAVILJONI	PAVILJON	PERGOLE	PERGOLA	SPOMENIK-BISTA	SKULPTURE	SKULPTURA	IZLOŽBENI PANO	STEPENASTO	NEFORMALNI ELEMENTI	TRIBINA	TERASE KAFIĆA	LEŽALJKE	PRENOSIVE KLUPE	KLUPE I STOL	KLUPE BORAVIŠTE	KLUPA	ŠETNICA	STAZE	POLIGON UČENJE	POLIGON VOŽNJA	SKATE RAMPA		
20	FATHER COLLINS PARK																																							
21	RUDOLF BEDNAR PARK																																							
22	PARK MONTE LAA																																							
23	BUNDEK																																							
24	PARC JB LEBAS																																							
25	WAHLENPARK																																							
26	PARK VELIKA GORICA																																							
27	ARNULFPARK																																							
28	WESTERGAS FACTORY CULTURAL PARK																																							
29	WEINGARTEN																																							
30	CITY PARK BEJA																																							
31	MILLENNIUM PARK																																							
32	TILLA DURIEX PARK																																							
33	PICCADILLY GARDENS																																							
34	WALDPARK																																							
35	ANKARPARK																																							
36	THAMES BARRIER PARK																																							
37	PARC CENTRAL NOU BARRIS																																							
38	PARC DIAGONAL MAR																																							
39	RIEMER PARK																																							
40	SÜDGEŁÄNDE NATURE PARK																																							
41	PARC DIDEROT																																							
42	PARC ANDRÉ CITROËN																																							
43	INVALIDENPARK																																							
44	MFO PARK																																							
45	CHARLOTTE GARDEN																																							

Δ aktivna rekreacija; ≠ pasivna rekreacija; ≈ nerazvrstani (imaju neku prateću ulogu ili jednako izraženu vizualnu i funkcionalnu ulogu); ■ funkcionalni parkovni elementi; ■ vizualni parkovni elementi

TABL. II. PREGLEDNA LISTA ("CHECK LISTA") PARKOVNIH ELEMENATA I NJIHOVIH PODJELA NA VIZUALNE I FUNKCIONALNE, AKTIVNE I PASIVNE TE PROMJENJIVE I NEPROMJENJIVE. IAKO POJEDINE ELEMENTE PRIMARNO KORISTIMO U NEKOJ OD OZNAČENIH KATEGORIJA PRILIKOM OBLIKOVANJA PARKOVA, MOŽEMO IM PRIDODATI I DRUGA OBIJEŽJA (*). LISTA SE MOŽE KORISTITI ZA ANALIZU I USPOREDBU PARKOVA S ASPEKTA REKREACIJSKOG POTENCIJALA OZNAČAVANJEM POLJA I OBIJEŽJA ELEMENATA ANALIZIRANOG PARKA. ŠTO VEĆI BROJ ELEMENATA NEKI PARK SADRŽI, VEĆA JE I NJEGOVA KOMPLEKSNOŠT I REKREACIJSKI POTENCIJAL, A ŠTO JE VEĆA PRIPADNOST ELEMENATA POJEDINOM OBIJEŽJU, TO JE REKREACIJSKI POTENCIJAL USMJEREN NA JEDAN ODREĐENI ASPEKT REKREACIJE.

	FUNKCIO- NALNI	VIZUALNI	AKTIVNI	PASIVNI	PROMJE- NJIVI	NEPROMJE- NJIVI
VEGETACIJSKI ELEMENTI						
STABLO (soliter, akcent)	*		*		*	
SKUPINA STABLA			*		*	
ŠUMA, ŠUMARAK	*					
GRM					*	
SKUPINE GRMLJA	*		*		*	
ŽIVICA					*	
POKRIVAČI TLA					*	
CVIJETNJAK (pojedinačni)				*	*	
CVIJETNJACI (skupine)					*	
RUŽIČNJAK (pojedinačni)					*	
RUŽIČNJACI (pojedinačni)					*	
PROSTRANI TRAVNJAK		*		*		
LIVADA						
VODENO BILJE					*	
BILJE VODENOG RUBA					*	
MOČVARNA VEGETACIJA					*	
BOTANIČKI/EDUKATIVNI DIO	*		*		*	
URBANI VRTOVI				*		
VODENI ELEMENTI						
RIJEKA	*		*			
POTOK	*		*			
JEZERO	*		*			
BAZEN	*		*		*	
JEZERO/BAZEN ZA KUPANJE						
PLAŽA / „decking“		*	*			
KANAL						
FONTANA, VODOSKOK i sl.			*		*	
FONTANA, VODOSKOK i sl. (interaktivni)			*			*
VODA ZA PICE			∞	∞		
VODENI PLATO		*				
ELEMENTI ZA PASIVNU REKREACIJU						
STAZA			*			
ŠETNICA						
KLUPE (pojedinačne)						
KLUPE (skupine)						
KLUPE SA STOLOVIMA						*
BORAVIŠTE						
TRG					*	
PRENOSIVI ELEMENTI ZA SJEDENJE						*
MREŽE ZA LEŽANJE						
NEFORMALNI ELEMENTI ZA SJEDENJE						
TERASE UGOSTITELJSKIH OBJEKATA						
ELEMENTI ZA DRUŠTVENE IGRE						
STAZA ZA TRČANJE						
STAZA ZA ROLANJE						
TRIM STAZA						
BICIKLISTIČKA STAZA						
BICIKLISTIČKI POLIGON						
FITNESS SPRAVE						
STREET WORKOUT VJEŽBALIŠTE						
SKEJT RAMPA						
SKEJT POLIGON („PARK“)						
VIŠEFUNKCIONALNI TEREN						
NOGOMETNI TEREN						
RUKOMETNI TEREN						
ODBOJKASKI TEREN						
TENISKI TEREN						
STOLNO TENISKI TEREN						
BOČALIŠTE						
VODENI SPORTOVI						
KLIZALIŠTE					*	

TABLE II CHECK LIST OF PARK ELEMENTS AND THEIR SUBDIVISION INTO VISUAL AND FUNCTIONAL, ACTIVE AND PASSIVE, CHANGEABLE AND PERMANENT. ALTHOUGH SOME ELEMENTS ARE PRIMARILY USED IN ONE OF THE MARKED CATEGORIES IN PARK DESIGN, THEY CAN BE SUPPLEMENTED WITH OTHER FEATURES (*). THE LIST CAN BE USED FOR ANALYSIS AND COMPARISON OF THE PARKS IN TERMS OF THEIR RECREATIONAL POTENTIAL BY MARKING THE SPOTS AND FEATURES OF THE ELEMENTS OF AN ANALYZED PARK. THE MORE ELEMENTS A PARK CONTAINS, THE MORE COMPLEX IT IS RESULTING IN GREATER RECREATIONAL POTENTIAL. THE MORE ELEMENTS ARE ASSOCIATED WITH A PARTICULAR FEATURE, THE MORE ITS RECREATIONAL POTENTIAL IS FOCUSED ON ONE PARTICULAR ASPECT OF RECREATION.

	FUNKCIO- NALNI	VIZUALNI	AKTIVNI	PASIVNI	PROMJE- NJIVI	NEPROMJE- NJIVI
IGRALIŠNI ELEMENTI						
POJEDINAČNA SPRAVA						
SKUPINA SPRAVA ZA DJECJU IGRU						
IGRALIŠTE ZA DJECU 0-6 god.						
IGRALIŠTE ZA DJECU 6-12 god.						
IGRALIŠTE ZA STARIJU DJECU						
IGRALIŠTA ZA SVE DOBNE SKUPINE DJECE						
SANJKALIŠTE		*				
NESTRUKTURIRANI ELEMENTI ZA IGRU DJECE		*		*	*	
PROSTOR ZA MLADE		*		*		
TEMATSKI DIJELOVI						
BOTANIČKI „VRT“	*		*		*	
VIŠEOSJETILNI „PARK“	*				*	
VJEŽBALIŠTE ZA PSE						
UMJETNOST I SL.						
SKULPTURA						
SKULPTURE						
PROSTORNE INSTALACIJE	*				*	
IZLOŽBENI PROSTOR						*
STREET ART						*
PLOHE ZA CRTANJE		*				*
ZVUČNI ELEMENTI (produkcija zvuka)		*	*			*
URBANA OPREMA						
RASVJETA	*		∞	∞	*	
KOŠEVI ZA OTPAD			∞	∞		
SUNCOBRAN			∞	∞		
ROŠTIJ						
SVLACIONICE			∞	∞		
NATKRIVENA KONSTRUKCIJA	*					
TUŠEVI			∞	∞		
OZNAKE I PUTOKAZI			∞	∞	*	
OGRADA			∞	∞		
POZORNICA			*			
TRIBINE						
PRATEĆI ELEMENTI						
UGOSTITELJSKI OBJEKT						
SANITARNI ČVOR			∞	∞		
MONTAŽNI OBJEKT		*				
PAVILJON	*					
VIDIKOVAC		*				
PARKIRALIŠTE						
TOPOGRAFIJA						
RAVNINA	*		*			
KOSINA (padina)	*		*			
TERASE	*					
DEPRESIJA	*		*			
BREŽULJAK	*		*			
MODELIRANA UZVISINA	*		*			
MODELIRANE UZVISINE	*		*			
VALOVITI TEREN	*		*			
OBRADA POVRŠINSKE PLOHE						
TRAVNJAK	∞	∞	∞	∞	*	
OPLOČENE „TVRDE“ PLOHE	∞	∞	∞	∞		
OPLOČENE „MEKE“ PLOHE	∞	∞	∞	∞		
ZEMLJANA STAZA	∞	∞	∞	∞		
ANTISTRES PODLOGE	∞	∞	∞	∞		

■ Primarno korištenje elemenata prema navedenim obilježjima.

* Element koji može biti nosioc i drugih označenih obilježja.

∞ Element se ne može analizirati kroz naznačeno obilježje.

LITERATURA

BIBLIOGRAPHY

1. ANDERSSON, S.I. (1988.), *Park in town – a multi-purpose scenery*, u: *Urban landscape-theory and practice*, International symposium – zbornik radova: 37-42, Ljubljana
2. BEDIMO RUNG, A.L.; MOWEN, A.J.; COHEN, D.A. (2005.), *The Significance of Parks to Physical and Public Health*, "American Journal of Preventive Medicine", 28 (2/2): 159-168, <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0749379704003046?via%3Dihub>
3. BOOTH, N.K. (1983.), *Basic Elements of Landscape Architectural Design*, Waveland press, INC, Prospect Heights, Illinois
4. BULL, C.F. (2007.), *Active landscapes – challenges in developing the evidence on urban environments to achieve a more active nation*, u: *Open space: People Space2*, An International conference on innovative approaches to research in landscape and health, conference proceedings: 11-14, Edinburgh
5. BUNJAK PAJDEK, I. (2015.), *Uključivanje korisnika osnovne škole Cvjetno naselje u projektiranje školskog dvorišta*, diplomski rad, Agronomski fakultet, Zagreb
6. BURGESS, J.J.; HARRISON, C.M.; LIMB, M. (1988.), *People, Parks and the Urban Green: A Study of Popular Meanings and Values for Open Spaces in the City*, "Urban studies", 25: 455-473, <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1080/00420988820080631>
7. COLEY, L.R.; SULLIVAN, W.C.; KUO, F.E. (1997.), *Where Does Community Grow: The social Context Created by Nature in Urban Public Housing*, "Environment and Behavior", 29 (4): 468-494, <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/001391659702900402>
8. DE VRIES, S. (2007.), *Nearby nature and human health: possible causal mechanisms and their implications*, u: *Open space: People Space2*, An international conference on Innovative approaches to research in landscape and health, conference proceedings: 15-17, Edinburgh
9. ECKBO, G. (1964.), *Urban landscape design*, McGraw-Hill, 99-153, New York – Toronto – London
10. FREEMAN, A. (2004.), *Fair Game on Lake Michigan*, "Landscape architecture", 94 (11): 94-105
11. GAZVODA, D. (2000.), *Pojem naravnega v oblikovani mestni krajini*, u: Zbornik radova 7. Konferenca Društva krajinskih arhitektov Slovenije, Narava v mestu – med načrtovanjem in spontanost: 45-55, Ljubljana
12. GEHL, J. (2007.), *Public spaces for a changing public life*. u: *Open space – People space*, Taylor&Francis: 3-11, London – New York
13. GIROT, C. (2004.), *Euology of the Void. The Lost Power of Berlin Landscapes After the Wall*, "DISP", 156 (1): 35-39
14. GOLICNIK, B. (2008.), *Parki in njihovi uporabniki*, „Urbani izzivi“, 19 (2): 10-17, Urbanistični inštitut Republike Slovenije, Ljubljana
15. HARTIG, T. (2007), *Three steps to understanding restorative environments as a health resources*, u: *Open space – People space*, Taylor&Francis: 163-181, London – New York
16. HERZOG, R.T. i sur. (1997.), *Reflection and attentional recovery as distinctive benefits of restorative environments*, "Journal of environmental psychology", 17: 165-170, <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0272494497900517>
17. HUANG, S.-C.L. (2006.), *A study of outdoor inter-rational spaces in high-rise housing*, "Landscape and Urban Planning", 78: 193-204, https://www.researchgate.net/publication/236144214_A_study_of_outdoor_inter-rational_spaces_in_high-rise_housing
18. JURKOVIĆ, S. (2004.), *Park kao ostvarenje sna*, Naklada Jurčić d.o.o. i Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet: 13-25, Zagreb
19. KAPLAN, R.; KAPLAN, S.; RYAN, L.R. (1998.), *The experience of nature: A psychological perspective*, Cambridge University Press: 40-172, 175-201, Cambridge
20. KOH, J.; BECK, A. (2006.), *Parks, People and City*, "Topos: Parks", 55: 14-20, Callwey, München
21. MARCUS, C.C.; FRANCIS, C. (1998.), *People places – Design Guidelines for Urban Open Space*, John Wiley & Sons, INC: 85-144, New York
22. MOTLOCH, J.L. (2001.), *Introduction to Landscape Design*, John Wiley & Sons, INC, New York
23. NASAR, J.L. (1994.), *Urban design aesthetics – The Evaluative Qualities of Building Exteriors*, "Environment and Behavior", 26 (3): 377-401, <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/001391659402600305>
24. OGRIN, D. (2010.), *Krajinska arhitektura*, Oddelek za Krajinsko arhitekturo, Biotehniška fakulteta: 121-150, Ljubljana
25. OPHUIS, H. (2002.), *Un-common spaces*, "Topos 39 – Public open space": 6-12, Callwey, München
26. PALMER, J.F. (1986.), *Environmental perception*, u: *Foundations for Visual project analysis*, John Wiley & Sons: 63-76, New York
27. PEREKOVIC, P. (2011.), *Percepcija uloge složenosti u oblikovanju krajobraza*, disertacija, Agronomski fakultet, Zagreb
28. PEREKOVIC, P.; MIŠKIĆ DOMISLIĆ, M. (2012.), *Urban open space – Typology suitable for planning purposes and open space strategy*, International Scientific Conference, Retthinking urbanisam, Proceedings book: 81-84, Zagreb
29. REBERNIK, D. i sur. (2008.), *Urbanistični kriteriji*, Projekt „Povezovanje kriterijev in ukrepov za doseganje trajnostnega prostorskega razvoja mest in drugih naselij v širšem mestnem prostoru“ (ŠT V-5 0302), Raziskovalni projekt za potrebe CRP „Konkurenčnost Slovenije 2006-2013“: 42-47, Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze, Ljubljana
30. ROMEISS STRACKE, F. (1988.), *Social impacts on urban landscape*, u: *Urban landscape – theory and practice*, International symposium – zbornik radova: 5-10, Ljubljana
31. SANSOT, P. (2002.), *A contemplation of French open space*, u: *Parks – Green urban spaces in European cities*, Callwey Verlag & Birkhauser: 6-13, München-Basel
32. STILES, R. (2009.), *Urban spaces – enhancing the attractiveness and quality of the urban environment*, WP3 Joint Strategy, Activity 3.2 Criteria and Principles, Sub-activity 3.2.6 Design-Architectural Criteria: 4-25, University of Technology, Vienna
33. STUPAR, D. (2010.), *Influences of the Complexity Sciences on Landscape Design*, http://www.kolleg.loel.hsanhalt.de/studiengaenge/mla/mla_fl/conf/pdf/conf2008/Tagungsband_2008/Buh_133-140.pdf
34. SULLIVAN, W.C.; KUO, F.E.; DEPOOTER, S.F. (2004.), *The fruit of Urban Nature: Vital Neighbourhood Spaces*, "Environment and Behaviour", 36 (5): 678-700, <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0193841X04264945>
35. TATE, A. (2004.), *Great City Parks*, Spon Press: 39-46, London
36. TURNER, T. (1996.), *City as landscape*, E&FN Spon: 179-208, London
37. WORPOLE, K. (2007.), *The health of the people is the highest law*, Public health, public policy and green space, u: *Open space – People space*, Taylor&Francis: 11-21, London – New York
38. *** (2006.), *Green space strategies: a good practice guide*, CABE Space, <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110118142343/http://www.cabe.org.uk/files/green-space-strategies.pdf>
39. *** (2014.), *An element of the San Francisco General Plan – Recreation & open space* (final draft), San Francisco Planning Department, http://generalplan.sfplanning.org/Recreation_OpenSpace_Element_ADOPTED.pdf

IZVORI

SOURCES

INTERNETSKI IZVORI

INTERNET SOURCES

1. <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110118142343/http://www.cabe.org.uk/files/green-space-strategies.pdf>
2. <http://www.nsl.ethz.ch/index.php/en/content/download/896/5378/file/>
3. http://generalplan.sfplanning.org/Recreation_OpenSpace_Element_ADOPTED.pdf
4. http://masterla.de/conf/pdf/conf2008/Tagungsband_2008/Buh_133-140.pdf

SAŽETAK

SUMMARY

PARK ELEMENTS AS INDICATORS OF RECREATIONAL POTENTIAL

Open spaces are primarily intended for public use and recreation. Almost every public park is defined on the basis of these characteristics. Nevertheless, it is highly debatable whether these designations are correct or not and to what extent public parks effectively meet human needs. Besides, each park with its elements may foster some recreational activities or possibly discourage or even eliminate some other uses. An in-depth analysis of the elements used in park design serves as one of the major indicators of a park recreational potential and its related quality.

This article presents the analyses of structural park elements as possible models for a research into their recreational potential. In this analysis, park elements are classified into two categories – visual and functional elements which are further subdivided into two additional categories – changeable and permanent elements. From the point of view of perception and landscape use, visual elements do not serve any practical purpose. Instead we experience them as visual stimuli aimed at a specific visual and aesthetic experience.

Functional elements have a variety of possible uses or particular activities. It is reasonable to assume that a park with a greater proportion of visual elements would attract primarily passive landscape observers (the park is experienced primarily in a visual manner and is intended mostly for passive activities). By contrast the abundance and variety of functional elements would attract a more active user – participator in park activities (the park is experienced as a space for various activities).

This article presents a structural analysis of a park's recreational potential. The analysis encompassed 45 various parks (26 realized and 19 presented at public competitions). The analysis was based on a subdivision of the parks into their com-

ponents and on the assessment based on the park composition and types of elements. The results indicate that the visual elements are predominantly used in a park while of all functional elements, the most frequently used are those intended for passive recreation. The most common functional elements fulfil only the basic functions – forms of motion, walking, and sitting.

There is a noticeably smaller proportion of elements that are typically "active", "creative", "sports", and those intended for other forms of active participation such as the facilities or thematic sections for plant growing, art or music performances, "street" art, "alternative" sports, modulation of one's own space, time etc. Considering the fact that the research results clearly show the predominance of visual elements and a high proportion of functional passive features, it is clear that the analyzed parks are primarily intended for visual experience and passive recreation.

The analysis also took into consideration the park designs submitted for competition (parks of the same size, same spatial context and designed on the basis of equal criteria). The analysis here also suggests the prevalence of visual elements and the use of functional elements mostly for passive recreation. There is a great number and variety of the used elements suggesting that designers have very different concepts of the parks, especially of the elements and functions that a park should have and the type of user the parks are designed for.

Structural analyses of park elements can be used as indicators of a recreational potential of open spaces. This type of analysis cannot be used as an independent indicator of a park's quality but only serves as a reliable indicator of the park's social contribution to an urban environment. In addition, the recreational potential cannot be simply viewed

through the number of park elements but it is determined by the characteristics of the particular park elements. Regarding recreation characteristics, park elements can be subdivided into active and passive, visual and functional but also changeable and permanent ones which also bear relevance. Unchangeable elements are those that do not change their form, characteristics, purpose or any other feature. Changeable elements show considerable changes of these characteristics over time.

In terms of perception we experience them as changeable. Hence, the parks that are predominantly composed of such elements are characterized as changeable. To the users, such elements can act as temporary visual stimuli, stimuli of some other senses (smell, colour, sound, tactile sense etc.) that offer temporary or changeable activities or experiences. An increase in the number of changeable elements results in an increased recreational potential of a park – an increased number of visual stimuli and/or the number of potential uses. An analysis of their proportion and interrelationship offers a clear insight into a park's recreational potential as can be seen in the table.

Omission and simplification of the elements that compose a park, particularly functional, active, and changeable ones result in a low-functional space with passive and static characteristics. In such spaces, the perceptual field of an observer can be simplified as well as the possibility of active space use. Moreover, such spaces can have some unique quality or function. Therefore, park design does not require a decision between the park elements (passive or active, visual or functional). Instead, it may incorporate both options thus leading to an increased complexity of a park and its recreational potential.

BIOGRAFIJE

BIOGRAPHIES

Doc. dr.sc. **PETRA PEREKOVIĆ**, mag.ing.prosp.arch. Znanstveni i stručni interes ostvaruje u području oblikovanja otvorenih gradskih prostora. Poseban interes posvećuje istraživanju povezanosti percepcije krajobrazna i krajobraznih obilježja.

MONIKA KAMENEČKI, mag.ing.prosp.arch., ovlaštena krajobrazna arhitektica. Stručni interes ostvaruje u području projektiranja i izvedbe projekata krajobrazne arhitekture. Nakon dugogodišnjeg rada u tvrtki „Dionaea-vrtovi“ zaposlena je na Studiju krajobrazne arhitekture.

PETRA PEREKOVIĆ, mag.ing.prosp.arch., Assistant Professor. Her research and professional interests are focused on open urban space design. She is particularly interested in the connection between the perception of landscape and its features.

MONIKA KAMENEČKI, mag.ing.prosp.arch., registered landscape architect. Her professional interests are in the area of design and realization of landscape architecture projects. After many years spent in the company "Dionaea-vrtovi", she is currently employed in the Department of Landscape Architecture.

